

Hommage Bruni Bušiću

Autor Administrator

U povodu obljetnice muškog ubojstva domoljuba prenosimo dva odlična teksta vrsnih poznavalaca njegova lika i djela A. Mijatovića i M. Jajčinovića

Lažnjaci o Bruni Bušiću

Milan Jajčinović, Većernji list

... Bruno Bušić je bio osebujan politički sanjar, ali nikako ne i istraživač neke skrivene hrvatske kvarnosti koja bi se u samostalnoj Hrvatskoj pojavljivala kao njezina fatalnost. Znali su ga kao političkog idealista i zanesenjaka koji je maštao ne samo o samostalnoj nego i o demokratskoj Hrvatskoj. U takvoj i idealiziranoj Hrvatskoj ni ljudi nisu mogli biti ispod te povijesne i idealističke razine. Jer, da je mislio da su naši ljudi nepočetnici i bez časti, ni njegova borba za Hrvatsku ne bi imala ni svrhe ni smisla... (Nakon prvoga teksta slijedi Intervju s A. Mijatovićem u povodu promocije knjige o Bruni Bušiću)

* * *

Svako malo netko zdvojan, ljutit i ogorčen današnjom neuzoritom Hrvatskom razočarano odmahne rukom govoreći: "Imao je pravo pokojni Bruno Bušić." I poene s citatom: "Da smo složni i čestiti..." Dalje se i ne citira, jer se uglavnom zna na što se misli. Navod se već nekoliko godina rabi za oslikavanje hrvatskoga stanja i slovi kao Bušićevo proročanstvo. Kako poznati navod korespondira s našim sumornim raspoloženjima i nespokojnom realnošću, mnogi se i ne pitaju je li citirano doista Bušićevo ili nije. Jer, rečenice koje slove kao Bušićeve doimaju se okantno, proročki, kao bljesak spoznaje. Pa i kao otkriće i prosvjetljenje, kada se jedino može izustiti: "To je to!"

Mit "Tako je govorio Bruno Bužić!" počeo se širiti nakon razgovora s don Ivanom Grubišćem u Slobodnoj Dalmaciji (20. rujna 2007.) pod naslovom: "U Hrvatskoj nikad nije bilo gore". Don Grubišć, da bi ilustrirao socijalno i duhovno stanje Hrvatske, naveo je i citat: "Da smo složni i čestiti, davno bismo imali državu. A bit ćemo, rodit ćemo se slobodna Hrvatska kad padne Berlinski zid i kad se budu rušila komunistička krvava carstva kao kule od karata. Nema države bez krvavih gaza. Pobit ćemo se za slobodu sa Srbima, a možda i s Turcima. Teret rata morat ćemo podnijeti svi podjednako. Kad se oslobodimo srpskog ropstva i stvorimo državu, vidjet ćete kako našu krađu. Svak nas je krao i potkradao, a najteže će biti kad nas naši budu krali i prodavali svjetskim jebivjetrima i makro lopovima. Navalit će na nas velika ptica grabljivica. Kako tada nas spasiti od nas?"

Grubišć je Hrvatsku ocrtao kao turobnu realizaciju navodne bužićevske antiutopije, a legendarnog hrvatskog revolucionara kao navjestitelja takvog sumornog hrvatskog stanja!? A kao godinu nepoznatog proročanstva daleku 1975.! Od tada taj su navod, kao autentičnoga Bužića, preuzeli mnogi braniteljski portali, Marko Perković Thompson stavio ga je na svoj CD, preuzeo Google, pod odrednicu o Bužiću uvrstila Wikipedia. Počelo ga se citirati po novinama i u svakodnevnom govoru.

Samo nekoliko mjeseci prije isti se navod mogao pročitati u Hrvatskom slovu. Bio je to tekst zagrebačkoga književnika Ante Matijevića. Objavljen je prigodom smrti književnika Mile Maslaevića. Matijeviću literarnu fikciju Hrvatsko je slovo objavilo 4. svibnja 2007. U Matijevićim "Beogradskim sjećanjima" posvećenima "pokoju suputniku i pjesniku Mili Maslaeviću" navedene su i "rečenice Brune Bužića". Ostalo mi je u sjećanju kad je jedne prilike...", napisao je Matijević, navevši da ih je Bužić izgovorio 1975. u nekoj gostionici u Frankfurtu na Majni.

Očito je Grubišć to što je rekao u Slobodnoj Dalmaciji nekoliko mjeseci prije pročitao u Hrvatskom slovu. U nespokojnoj hrvatskoj svakodnevici, u emocionalnoj mješavini turobnosti, sjete i razočaranja, "Bužićevo upozorenje" mnogima sliče na nepobitnu anticipaciju. Unatoč upozorenjima da desetereći leksik s "krvavim gazama", s "pticama grabljivicama" i "krvavim carstvima" nije bio svojstven Bužiću. Kao ni politički govor gdje se (tadašnje) bosanskohercegovačke Muslimane pogrdno naziva "Turcima". Kako bi bilo moguće da ih Bužić, sljedbenik staroevropske filozofije o hrvatstvu od katoličke i islamske sastavnice, zove pogrdnim "Turcima"!?

Kolega Milan Ivković i nekadašnji naš londonski dopisnik Željko Toth ne dijele mišljenje da je posrijedi autentičan Bužić. Naprotiv. Ivković, koji je Bužića znao i po pisanju i "po imotskoj liniji", kaže da spomenuto nikada nije ni čuo ni pročitao, dodavši da mu navedeno nije znano ni iz onoga što su o Bužiću znali i svjedočili i oni koji su ga poznavali i bolje od njega. Toth, koji ga je znao iz emigrantskih francuskih dana, osporio je i politički i jezični izričaj kao Bužićev.

Jezično mu je navodno "sasvim nebuševski", "jer on tako nije govorio", a politički pogotovo, "jer to nije Buševa politička filozofija".

Toth tvrdi da u emigraciji nikome ni u primisli nije bila bilo kakva mogućnost rata "s Turcima". To nije imanentno emigraciji, koja je u nacionalnom pogledu mahom bila staroevropska. Ako se uvijek i nije zastupao spomenuti integralistički princip, nikada se pak nije palo ispod razine da su Hrvati i Muslimani prirodni saveznici.

I dr. Anđelko Mijatović, koji je nekada s Buševim radio u Institutu za historiju radničkog pokreta, a slovi za najboljeg poznavatelja njegovih djela, spori naziv "Turci" kao Bušev. U knjizi Bruno Bušev: Prilog istraživanju života i djelovanja (1939.-1978.) piše da je izraz "Turci" upotrebjavao samo kad je govorio o osmanlijskim vremenima ili o suvremenoj Turskoj, a o bosanskohercegovačkim Muslimanima, držao da su velikim dijelom potomci poislamljenih Hrvata... "da je "govorio i pisao u svojim tekstovima s velikim poštovanjem".

Ivkošević i Toth uvjereni su da spominjani navod ne odgovara ni Buševu psihološkom profilu. Slažu se da je bio osebujan politički sanjar, ali nikako ne i istraživač neke skrivene hrvatske kvarnosti koja bi se u samostalnoj Hrvatskoj pojavljivala kao njezina fatalnost. Znali su ga kao političkog idealista i zanesenjaka koji je maštao ne samo o samostalnoj nego i o demokratskoj Hrvatskoj. U takvoj i idealiziranoj Hrvatskoj ni ljudi nisu mogli biti ispod te povijesne i idealističke razine. Jer, da je mislio da su naši ljudi nepošteni i bez časti, ni njegova borba za Hrvatsku ne bi imala ni svrhe ni smisla. Doista, kakvog bi smisla imalo maštati o slobodnoj Hrvatskoj, boriti se za nju, založiti i izgubiti život za nju, ako bi bila domovina kradljivaca, lopova, vrcera i zelenaša?

Dr. Mijatović pak piše: "Više su me puta, kao dobra poznavatelja Buševih života i djela, pitali je li to Bušev tekst. Neki su odmah prihvaćali tu "poruku" i u njoj vidjeli Buševu pronicavost, a neki su posumnjali u njezinu autentičnost. Ponajprije zbog izraza "Turci", a i ostalog promišljanja, odbacio sam navodno Bugičevo autorstvo toga teksta i zaključio da je riječ o nečijoj podvali. (...) I da toga pak apokrifnoga navoda nema nigdje u Buševim tekstovima, ni u jednom izvorniku. Nigdje, osim "u sjećanju". Ante Matić!

* * *

Razgovor s
povjesničarom dr. Anđelkom Mijatovićom
u povodu izlaska knjige

Bruno Bušić - Prilog istraživanju života i djelovanja (1939.-1978.)

Željko Ivanjek, Jutarnji list

Knjiga povjesničara Anđelka Mijatovića Bruno Bušić - Prilog istraživanju života i djelovanja (1939.-1978.) što je ovih dana objavljuje školska knjiga iz Zagreba, istražuje publicističko, književno i javno djelovanje Brune Bušića. Kao đak imotske gimnazije Bušić je 1955. dobio književnu nagradu tadašnjeg Poleta, od žirija u kome su sjedili Mirko Božić i Zlatko Tomić. U roku je 1964. diplomirao ekonomiju na Sveučilištu u Zagrebu, a za diplomsku radnju odabrao je prilično netipičnu temu, "Moral i socijalizam". Kratko je radio u "Geoistraživanju", a potom ga je dr. Franjo Tuđman 23. lipnja 1965. primio u Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske. No, veče 9. kolovoza iste godine Bušić je uhapšen i pritvoren. Predmet optužbe bila je neprijateljska djelatnost - bilo čitanje emigrantske štampe, bilo dijeljenje letaka protudržavnog sadržaja. Autor je Bušića dobro poznao, baš kao i urednika svoje knjige Dražena Budića.

Kada ste upoznali Brunu Bušića?

- 1961. došao sam u Zagreb i negdje u jesen te godine upoznao Brunu Bušića. Naše prijateljstvo bilo je intenzivno sve do moga uhajenja, 22. svibnja 1964.

U zatvoru ste taj put završili zbog letaka i vašeg gimnazijskog kolege koji je bio Udbin suradnik "Javor" (I. Majić)...

- To je bio jedan interesantan mladić, vrlo živ, vrlo intrigantan, vrlo elokventan, sklon šalama, istodobno i vrlo provokativan, u političkom smislu.

Za život Brune Bušćevića bio je presudan jedan drugi agent Udbe, pod imenom "Voda" i "Ante" (F. Peškura). On je sa srednjokolcima iz Imotskog i Širokog Brijega - tada Lišice - stvarao Tajnu organizaciju hrvatske inteligencije (Tiho) zbog koje su ti tinejdžeri došli do zatvora. Kad ste ga otkrili?

- Otkriće je došlo 1991. kad se došlo do dosjea organizacije "Tiho", što se nalazi u arhivu Okružnog suda Split.

Do tada se vjerovalo da je po Bušćevića kobna školska anketa iz 56. proizvod prosvjetnih, a ne policijskih vlasti?

- Ne samo to, nego Bušćević i oni koji su s njim saslušavani 56., odnosno 57., u vezi s onim "Antom" iz Splita, nisu ga spominjali. Niti Udba njega ne spominje, da bi ga zaštitila. Sve je to bila jedna igra koja se plela oko tih mladića od 16-17 godina.

Iskoristio je domoljublje tih dječaka da ih pretvori u državne neprijatelje?

- To se može slobodno reći. Udba je imala zadatak, odnosno plan te mladiće saslušati i nastojati zavrbovati ih. Žalosno je kad se vidi da gimnazijalac iz prvog razreda gimnazije pripunira profesore, svoje kolege.

Možemo li reći da je od "Vode" do pariskog suradnika Udbe "Marka" (N. Barišević) - Bušćević bio pod stalnim, neposrednim okom tajne službe?

- Da. Ni na kraj pameti Bušćević nije sumnjao u "Marka".

Dio onoga što je Bušćević ispisao kao odgovore na Udbinu anketu 1956. postalo je javnim traženjima 1971. Imao je proročku darovitost, samo ne znam otkud mu neustrasivost da sve to napiše kao šak?

- Zato su ga i tražili, zato je Hrvatski tjednik

1971. u vrlo kratkom vremenu postigao nakladu od 130.000 primjeraka. Upravo Bušiæevi tekstovi tome su pridonijeli.

Veæina svjedoka, ali i policijskih izvora, spominje Bušiæevu govornu manu? Kako ste je vi doživjeli?

- Ovisilo je to svakako i o onome tko njega sluša. Ako je on bio raspoložen, vrlo je razgovjetno mogao govoriti. Ako je bio nervozan, onda je teže, bezvoljno izgovarao.

Za studentskog štrajka 1971. provodio je veæinu vremena u Studentskom centru?

- Tamo je bio da bi izvještavao za Hrvatski tjednik, ali oni su njega slušali, bio im je uzor. On je svakako osmišljavao njihove odluke, u to uopæe ne treba sumnjati. Zato su oni (vlast) vidjeli u njemu takvoga neprijatelja, on je bio prvi uhiæen 12. prosinca 1971.

Još prije 1971. postavio je mnoga goruæa pitanja u Hrvatskom književnom listu (1968-9)?

- I vani je on pisao o istim temama, samo ih je proširivao i nadopunjavao.

Je li Bušiæe podcijenjen kao književnik? Nije bio primljen u Društvo književnika.

- On je nepoznat (pisac) zapravo. On nije stvorio puno onoga što bismo nazvali književnim. Ali, svakako je on tu desetak pripovijetki stvorio, koje su vrlo uspješne, obiluju bogatstvom izraza i jasne su po svojim mislima.

U drugoj, svojoj posljednjoj emigraciji, u koju odlazi poslije robije u Staroj Gradiški, koncem 1975. Bušiæe je bio vrlo kritiæan prema političkoj i duhovnoj situaciji meðu iseljenicima?

- Razumljivo da se onaj tko se osjeti prozvanim, da se i ljuti. Ali, onda su tu bili i drugi, takozvani Proljeæari, meðu kojima je oèito bilo i onih koji su bili nerazumni, nerazboriti, sve do onih koji su bili provokatori, a predstavljali su se kao Proljeæari. To ne znaèi da je Bušiæ bio u pravu sa svime što je pisao. Bušiæ je zagovarao radikalnije, revolucionarnije djelovanje. On je tu vidio izlaz.

Pisao je da je bolje da deset ljudi demonstrira negdje nego nitko. Ali, ne znam je li on zagovarao otmicu aviona TWA 10. rujna 1976. Zvonko Bušiæ sretao se s Brunom prije otmice...

- Otmica zrakoplova nije zamisao Brune Bušiæa, nego Zvonka Bušiæa. Ali, on je za nju saznao, i on je oèito autor onih proglašenja koje su oni pripremali, i preveli na strane jezike, i koji su bacani iz zrakoplova po Americi i Europi. Èak mislim da Bruno konkretno nije znao u koju je (to) svrhu.

Potom je došlo do sukoba Kušan - Bušiæ, dakle glavnog urednika i vaænog suradnika Nove Hrvatske. Šta znaèi to da Boris Maruna ulazi u odbor za pomoæ petoro uhiæenih otmieara, a Bušiæ se tome protivi?

- On o Maruni ima tada pozitivno mišljenje, ali mu zamjera što se solidarizirao s Jakšom Kušanom, i to prije svega oko ove, tzv. Bugojanske skupine.

Je li Bušiæ naivan ili pak krajnje pragmatiean, kad hvali jednu takvu akciju? Vi smatrate da je Udba provela tu akciju, a potvrdu nalazite u izjavi Vilima Cecelje?

- Izmeðu odluènosti, radikalizma i naivnosti èesto nema velike razlike.

Uvjereni ste da je ubojstvo Bušiæa u Parizu, 16. 10. 1978. organizirala i izvršila jugoslavenska tajna policija, Udba?

- Nemam nikakve sumnje, nikakve rezerve prema tomu, to se vidi iz svih Udbinih izvještaja.

Ne bi li i oni mogli biti "frizirani"?

- Udbini izvještaji uvijek su, to su te njihove rašelambe koje na neki naèin moraju biti toène. Drugo je izvještaji suradnika.

Je li onda okidaè ubojstva "zloglasni" švedski dokumentarac, snimljen 1977., a emitiran 2. 2. 1978?

- Da. To je bilo vrlo naivno i neoprezno, kako od Bušiæa, tako i od snimatelja Majstroviaæa. Oèito je Bušiæ organizator toga u dogovoru s Franjom Tuđmanom. U poèetku se nije ni moglo naæi ljudi koji bi dali intervju. Nego je pristao Franjo Tuđman, pa kardinal Kuhariaæ, pa onda su drugi pristali (Šegedin, Gotovac, Èièak).

Otkrili ste Bušiæevu parišku djevojku Nathalie Adnet?

- Ja sam u zadnji trenutak došao u kontakt s tom djevojkom, Nathalie Adnet, studenticom književnosti i francuskog jezika, sluèajno smo je pronašli. Zamolio sam jednog prijatelja u Parizu da je pronaðe, a on ju je pronašao u Gvineji, preko e-maila. Ono što je nevjerovatno je to da su cure Bušiæa voljele.

- Nije imao nikakvog kompleksa, pa im je slobodno pristupao.

Bio je duhovit, kad je Julienne Bušiæ poslao u zatvor kartu s natpisom "za novu miss svijeta"?

- Evo jedan primjer. Našli smo se u mojoj sobi u Studentskom domu u Odranskoj, a u susjednoj je bio jedan njegov prijatelj. Ne znam kako je saznao da je ovaj prijatelj tamo ima meda. I onda se tobože uhvatio za trbuh, da ga boli. Pa šta bi? A on veli: Meda, meda. Prsnuli smo od smijeha, pa je ovaj skužio o èemu se radi.

Povjesničar doktor Anđelko Mijatović (r. 1939. u Tihaljini, BiH) bio je proganjan kao "narodni neprijatelj" u bivšem režimu. Bio je žrtva Udbinih uhođenja, namještaljki i zatvora. Od 1990.-1999. radio je kao savjetnik za kulturu prvog predsjednika RH Franje Tuđmana. Među njegovim brojnim povijesnim i književno-povijesnim djelima ističu se: Obrana Sigeta (1987), Ban Jelačić (1990), Zrinsko-frankopanska urota (1992), Iz riznice hrvatske povijesti i kulture (1996) i mnoge druge. Živi i radi u Zagrebu.

Ako želite saznati više o Bruni Bušiću posjetite: <http://www.bruno-busic.hrvati-amac.com/busic3.html>